

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Ivana Tomašević

STAVOVI UČITELJA O INTEGRIRANOJ NASTAVI
DIPLOMSKI RAD

Osijek

2016.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

STAVOVI UČITELJA O INTEGRIRANOJ NASTAVI
DIPLOMSKI RAD

Predmet: Integrirana nastava
Mentorica: doc. dr.sc. Marija Sablić
Matični broj: 2724
Modul: Modul B (smjer informatika)

Osijek,
srpanj, 2016.

„Nemojte ograničavati svoju djecu na ono što ste vi naučili jer ona su rođena u drugačijem vremenu.“

Židovska poslovice

SAŽETAK

U radu su prikazani stavovi učitelja o integriranoj nastavi i učestalosti primjene takve nastave. Ispitani su njihovi stavovi i mišljenja o aktivnostima, razine i učestalost njihovog korištenja integrirane nastave unutar razreda, kao i njihovo prethodno susretanje sa značenjem pojma integrirane nastave. U radu je prikazana razlika integrirane i tradicionalne nastave te kako se s integriranim poučavanjem promijenila uloga učitelja u razredu. Navedene su i osobine i kvalitete učitelja koji primjenjuje integriranu nastavu. Osim što je to integrirana nastava, promatrano je kako i kroz koje se razine ona provodi. Također navedene su posebnosti integriranog poučavanja te kroz koje oblike se može provoditi. Na kraju su prikazani rezultati provedenoga istraživanja o stavovima integrirane nastave.

Ključne riječi: Integrirano poučavanje, stavovi učitelja, primjena integriranog poučavanja

SUMMARY

This thesis is the result of the research carried out among elementary school teachers on their attitudes towards integrated teaching as well as their implementation of it. The thesis studies teachers attitudes and opinions towards activities used in integrated teaching, levels and usage frequency of the integrated teaching in the classroom as well as their previous encounters with the term integrated teaching. Furthermore, the thesis explains what integrated teaching is and how it differs from the traditional classroom teaching. Since the role of the teacher changes in the integrated teaching the thesis also provides the list of traits and qualities distinctive for the teachers practicing this type of teaching. Apart from defining the term integrated teaching, the thesis also shows how it is used, on which levels and what are it's special features. The results of the research carried out among the participants on their attitudes towards Integrated teaching are presented at the end of the thesis.

Keywords: Integratet teaching, teacher attitudes, usage od integrated teaching

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ŠTO JE INTEGRIRANO POUČAVANJE?	2
3. RAZINE INTEGRIRANOG POUČAVANJA	5
3.1. Korelacija.....	5
3.2. Tematsko poučavanje	6
3.3. Projekt.....	6
4. UČITELJ U INTEGRIRANOM POUČAVANJU	8
5. POSEBNOSTI U INTEGRIRANOM POUČAVANJU	11
5.1. Blok-sat.....	11
5.2. Višestruki izvori učenja	12
5.3. Suradničko učenje.....	14
5.4. Razredne radionice	16
5.5. Učeničke mape	17
6. PROGRAM KORAK PO KORAK	19
7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	21
7.1. Cilj i pretpostavka.....	21
7.2. Uzorak ispitanika	21
7.3. Metodologija istraživanja	21
8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA	22
9. ZAKLJUČAK	32
LITERATURA.....	33
PRILOZI.....	36

1. UVOD

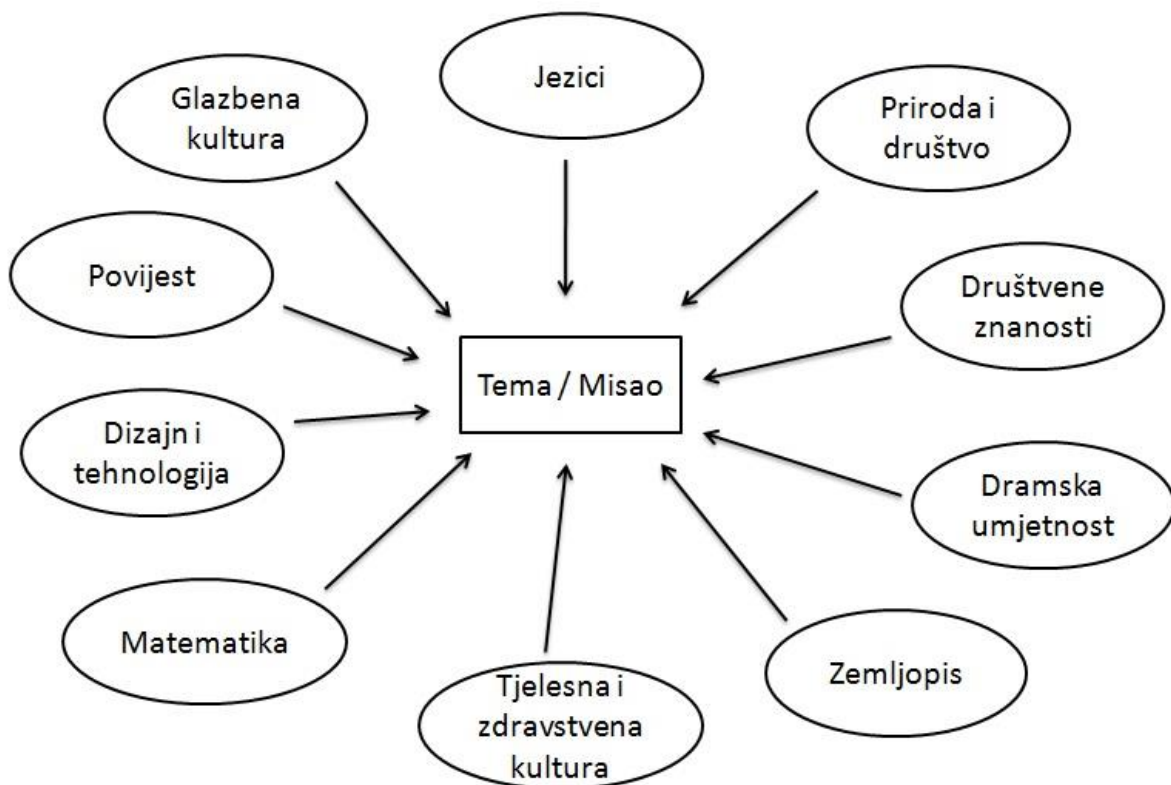
Hrvatski je obrazovni sustav na samom pragupromjene u načinu poučavanja. Tradicionalni način poučavanja s učiteljem koji diktira činjenice i učenicima koji ih uče napamet skoro je već zaboravljen u svijetu, dok novi načiniorganizacije nastave saktivnijim radom samih učenika postaje sve traženiji i prihvatljiviji u suvremenoj nastavi. Kada govorimo o suvremenoj nastavi, pri tome mislimo na nastavu usmjerenu na učenika. U takvojnastavi učenik sam bira njemu zanimljive teme kojima pridaje najviše pozornostii za koje samostalno prikuplja materijale te aktivno sudjeluje u raspravama s drugim učenicima. Kako bi sve to moglo biti ostvareno potreban je pripremljen učitelj. Čudina-Obradovići Brajković (2009), navode kako će učitelj svojim vještinama, dobrim planiranjem i poznavanjem specifičnosti učenika premostiti mnoge teškoće u radu. Samo će s takvim učiteljem učenici moći ostvariti svoj puni potencijal.

Kako se tijekom godina isticala potreba za povezivanjem i drukčijim načinom poučavanja nedavno je objavljen novi prijedlog Nacionalnog kurikulumu. U njemu je stavljen naglasak na integraciji stečenih znanja, iskustava, vještina i vrijednosti timese stvara čvrsta osnova za cjeloživotno učenje, ali i primjenu svih stečenih znanja u svakodnevnome životu (Nacionalni kurikulum – Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje - prijedlog, 2016). U tradicionalnoj nastavi učitelj je bio prvi izvor informacija s već gotovom formulom onoga što se treba naučiti. Gradivo koje je bilo potrebno učilo se u okviru predmeta u kojemu se nalazilo, a učenici sutrebali sve stečeno znanje primijeniti i povezati kada im je to potrebno. Upravo integrirani način poučavanja želi učenicima olakšati put samostalnog povezivanja velike količine informacija i ukazati im kako svijetkoji ih okružuje djeluje na principima smislenosti i međusobne ovisnosti.

Integrirana nastava obiluje oblicima, idejama i radionicama u kojima učenici uz vodstvo učitelja samostalno otkrivaju upravo taj smisljeni svijet koji ih okružuje.

2. ŠTO JE INTEGRIRANO POUČAVANJE?

Integrirano poučavanje najbolje se može objasniti kroz nekoliko karakteristika. Prema autoricama Čudini-Obradović i Brajković integrirano poučavanje je planiranje i organiziranje poučavanja u kojem se međusobno povezuju različite discipline, područja i predmeti, s ciljem postizanja dubokog razumijevanja određenog sadržaja i istodobnog ovladavanja vještinama čitačke, matematičke, prirodoslovne, računalne i umjetničke pismenosti, kao i vještinama kritičkog i kreativnog mišljenja. (Čudina-Obradović, Brajković, 2009:23) Takav tip poučavanja u svojoj osnovi ima temu ili misao, a otkoteteme povezuju se svi ostali predmeti i područjakako bi se što bolje učenicima objasnila korisnost, razumijevanje ili mogućnost korištenja znanja, stvarnim životnim situacijama (slika1.¹) Također, integrirano poučavanje potiče kod učenika na uviđanje međuodnosa i poveznica različitih predmeta, kako se ne bi ograničili samo na usko područje pojedinih predmeta unutar kojih se nalazi tema. Takvo proučavanje informacija omogućava im proširivanje znanja i vidika.²

Slika 1. Primjer organiziranja integriranog poučavanja

¹ Pribavljeno 4.5.2016. sa <http://www.ascd.org/publications/books/103011/chapters/What-Is-Integrated-Curriculum%C2%A2.aspx>

² Pribavljeno i prevedeno 27.6.2016. sa http://www.angelfire.com/stars5/integrated_teaching/integration.html

Možemo reći kako integrirano poučavanje teži promjeni, a IASIS³ (Institute for Advanced Study in the Integrative Sciences) je u želji za promjenom postavio određene ciljeve, a to su: razvijanje znanja koje omogućuje shvaćanje složenosti prirode i svijeta te ustupljanje sredstva pri organiziranom poučavanju, reformirati visoko obrazovanje kako bi se ostvarila primjena novih znanja u suvremenom društvu i stvaranje učitelja praktičara koji bi unutar svoje prakse koristili integrirano poučavanje. Kao što je prikazano na slici 2. integrirano poučavanje omogućuje ostvarenje cjeline, a kako bi se ona ostvarila potrebno je više dijelova slagalice, koji iako su svaki za sebe jedinstveni postoje dijelovi koji se savršeno nadopunjuju i pomažu u shvaćanju te stvaranju veće slike.

Slika 2. Integrirano poučavanje - stvaranje cjeline

Nadalje, zbog drugačijeg načina organizacije nastave, potreba za frontalnim radom u razredu nestaje, što više postaje neprihvatljivo, jer ne potiče aktivnosti i ciljeve koji se trebaju ostvariti. U Modelima kreativne nastave Stevanović (2003) govori kako slabosti tradicionalnog poučavanja dolaze do izražaja u moderno doba kompjuterizacije, informatizacije i višenamjenske komunikacije. Također je spomenuto kako su i mnogi drugi istraživači i praktičari ukazali na sljedeće slabosti u frontalnoj nastavi: nemogućnost individualizacije nastave, nemogućnost aktivizacije svih učenika, nemogućnost provjere razumijevanja učenika, isključena međusobna izravna suradnja učenika, monotonost, psihologija gotovanstva, brzog umaranja nastavnika, nemogućnost osposobljavanja za samoobrazovanje. Upravo navedene slabosti su ono po čemu se frontalna nastava prepoznaje

³ Pribavljeno 27.6.2016 <http://www.gmu.edu/depts/t-iasis/iasis.htm>

te su njome učenici stavljeni pred gotov čin: njihovo učenje je „drill“ jer učenicima se ne pruža prilika da razmišljaju dalje o činjenicama, nego se prisiljavaju da memoriraju gotove podatke bez mogućnosti primjesa kritičnosti i kreativnosti. (Stevanović, 2003:8)

Kako bi se odmaknuli od tradicionalnoga i zastarjeloga načina poučavanja od nastavnika i učitelja traži se napuštanje. Očekuje se da naprave veliki korak naprijed i napuštanjesigurne luke stare škole te otiskivanje u nepoznate metode, nove aktivnosti i drugačiju komunikaciju. Traži se kreativno djelovanje nastavnika koje se očituje kroz dinamičnost, akciju, stvaranje, mijenjanje, redefiniranje i komuniciranje. (Stevanović, 2003) Učitelji i nastavnici su pokretači. O njima ovisi hoće li njihovi učenici istraživati, komunicirati i shvaćati ili sjediti i čekati gotove informacije koje jedino moraju zapamtiti.

Elementi poučavanja	Tradicionalno poučavanje	Integrirano poučavanje
Izvori informacija	Jednosmjerna putanja, od učitelja prema učeniku, od knjige do učenika	Slojeviti; individualno istraživanje, spoznaja i refleksija; teorija i praksa se prožimaju
Organizacija učionice	Frontalno, individualno; pozornost usmjerena na učitelja	Grupni rad, rad u paru, prikazi situacija iz života
Upravljanje razredom	Autoritarni učitelj	Demokratsko upravljanje, učenici imaju podijeljene uloge, odgovornosti i dužnosti, a učitelj samo nadgleda
Rezultati	Točni i specifični s naglaskom na pamćenje, rječnik i vještine	Prikazi dobivenih informacija na originalne načine kroz korištenje novih ili već stečenih vještina

Tablica 1. Usporedba tradicionalnog i integriranog načina poučavanja⁴

⁴ Integration of the Disciplines, Comparing Teaching Models, pribavljeno 27.6.2016 sa <http://oregonstate.edu/instruction/ed555/zone2/teacmod.htm>

3. RAZINE INTEGRIRANOG POUČAVANJA

Postoji nekoliko razina integriranog poučavanja i svaka ima svoje posebnosti. Tri osnovna oblika su: korelacija, tematsko poučavanje i projekt. Koja god se razina izabere integrirano poučavanje i dalje ima bolji učinak od tradicionalnoga poučavanja. Učenici će u ovim razinama istraživati fenomene, situacije, probleme, promatrati ih s različitih stajališta te sve to povezivati. Sve se to odvija za vrijeme dok su učenici i dalje aktivni sudionici procesa učenja. (Tomljenović, Novaković, 2012)

Posebnost po kojoj se razlikuje integrirano učenje jesu već navedene razine: korelacija, tematsko poučavanje i projekt. Kako bi svaka od razina mogla biti provedena, potrebno je napustiti predmetno-satni sustav. U sve tri, no naročito u tematskom poučavanju i projektu, rješavaju se sintetičko-praktična pitanja iz društva, ali i drugih životno proizvodnih područja. Podijeljenost i rascjepkanost nastavnih predmeta oduvijek je bila vrlo uočljiva (Munjiza i sur., 2007), te bi se korištenjem razina integriranog poučavanja prijelaz između predmeta ublažio ili čak potpuno nestao.

3.1. Korelacija

Korelacija (lat.) suodnos, međuzavisnost, uzajamna zavisnost⁵. Iz same je definicije jasno kako korelacija znači povezivanje. Ako značenje prenesemo u nastavu jasno je kako je to poučavanje u kojemu se pojmovi ili pojave spominju i opisuju, u dva ili više različitih predmeta. (Čudina-Obradović i Brajković, 2009).

Korelacijom se mogu otvoriti neka nova pitanja i poveznice koje učenici do tada nisu uočili. Takvim povremenim izlaženjem iz okvira standardnoga sata i ukazivanjem na detalje moguće je potaknuti interes za istraživanje. Zbog toga se o korelaciji ne može govoriti samo u obliku povezanosti jednog sadržaja sa srodnim predmetom, ona u integriranom poučavanju postaje unutar predmetna i među predmetna. (Šimunović, 2006)

---

⁵Opća i nacionalna enciklopedija u 20 knjiga (2006) Ki-Ku, Pro leksis, Večernji list, Zagreb (170)

3.2. Tematsko poučavanje

Tematsko poučavanje je oblik integriranog poučavanja u kojemu se samostalno i aktivno učenje organizira oko jedne središnje teme, te se o nekom problemu, pojmu ili pojavi uči interdisciplinarno, s više aspekata. (Čudina-Obradović, Brajković, (2009:31) Može se primijetiti kako je to kretanje oko jedne teme. Čudina-Obradović, Brajković (2009) navode kako postoje tri različite razine tematskog poučavanja: mehanička, sadržajna i pojmovna integracija.

Mehanička, kao najniža u sebi sadrži pojam koji se samo proteže kroz različite predmete, bez objašnjavanja i povezivanja sa životom.

Sadržajna integracija, koju su autorice nazvale prikladnijom, ima jasno definiranu temu s ciljevima. Svrha ove integracije je samostalno usvajanje činjenica, ali i različitih vještina je sama tema ograničena propisanim nacionalnim zahtjevima. Od učenika se traži samostalno istraživanje određenog pojma te mu je ponuđen veliki izbor izvora i različitih medija. Zbog takvog pristupa učenik se susreće s drugim pitanjima i spoznajama, širi vidike, ali i promišlja o sadržajima kako bi riješio zadatak.

Pojmovna integracija, prema autoricama, u svom središtu ima ideju ili stav, a istraživanje učenicima omogućuje dublje istraživanje, što u konačnici dovodi do dubljeg razumijevanja. Upravo zbog toga strategije i metode u poučavanju trebaju biti u bliskoj vezi sa prirodom kako bi učenici odmah uvidjeli smisao. (Tomljenović, Novaković, 2012)

Važno je naglasiti kako je za svaku od ovih integracija potreban plan i priprema te jasno zadani cilj kako se učenici ne bi izgubili u traženju rješenja i informacija.

3.3. Projekt

Kao i u drugim područjima tako i u nastavi, projekt je veliki izazov za koji je potrebno duže vremena i mnogo pripreme, no Bognar i Matijević (2006) napominju kako projekt i dalje treba biti u dječjem interesu.

Projekt potiče veću slobodu i inicijativu djeteta, te je moguć samostalni rad koji je prilagođen sposobnostima djeteta (Čudina-Obradović, Brajković, 2009). Kroz projekt učenik zadovoljava sve zahtjeve integriranog poučavanja. On proučava temu, bavi se njome, postavlja i odgovara na pitanja, uključuje učitelje ili roditelje, kreće se u smjeru koji njega zanima, a istovremeno uči. Omogućena mu je velika sloboda, zbog koje nije sputan ni s čime. Baratanje informacijama koje ga zanimaju utječu na učenikovo samopouzdanje, motivaciju i stvaraju osjećaj uspješnosti. (Čudina-Obradović, Brajković, 2009)

Zbog velikih mogućnosti i slobode, projekt može biti i dodatna aktivnost za nadarene učenike. I može biti bilo koja tema propisana unutar kurikuluma i nastavnog plana i programa, ali i prema osobnom izboru učenika. (Tomljenović, Novaković, 2012)

Prema Čudina-Obradović, Brajković (2009) kod projektnog poučavanja, znanje se gradi slojevito, od najjednostavnijeg činjeničnog do složenijeg. Zbog toga, razlikujemo tri razine mišljenja unutar projekta:

1. prikupljanje podataka – činjenično znanje
2. obrada podataka – pojmovno znanje
3. isprobavanje i testiranje.

Svaka od razina provodi se kroz odgovarajuće aktivnosti, a ovisno o dobi učenika može se provoditi na odgovarajućoj razini.

U radu na projektu učenici mnogo vremena provode istražujući i dogovarajući se oko rezultata, no rezultat nije najbitnija stvar. Važno je sudjelovanje u cijelom procesu nastanka i razvijanju spremnosti za pronalaskom rješenja. Učenici surađuju i ovisno o podjeli rada imaju različita zaduženja u kojima bi se trebala pružiti mogućnost za izražavanje specifičnih interesa, no na kraju je svaki od njih jednako važan kako bi rezultat bio potpun. (Peko, Pintarić, 1999.)

4. UČITELJ U INTEGRIRANOM POUČAVANJU

Uloga⁶ učitelja u integriranom poučavanju je pomaganje učenicima u povezivanju sadržaja i pronalasku značenja u procesu učenja. Kako bi takav način poučavanja bio primjenjiv u praksi, svako poučavanje treba biti usmjereno na učenika. U poučavanju usmjerenom na učenika, ne smatra se kako učitelj postaje manje bitan unutar razreda. Uloga učitelja samo se mijenja, on postaje vodič kroz informacije, pružatelj dodatnih ili novih informacije i voditelj kroz nove zadatke kako se učenici ne bi izgubili ili odmaknuti od teme. Učitelj je osoba koja određuje ritam učenja, vježbanja, komunikacije i sloge unutar razreda. Njegova autokratska uloga u kojoj govori informacije, a učenici ih pamte prestaje u modernoj školi. U svojoj Metodici odgoja, Bognar je napisao, čovjek živi u zajednici s drugim ljudima o kojima je toliko ovisan da izvan ljudskog društva dijete ni ne može postati čovjekom. (Bognar, L., 1999:11) Čitljivo je kako samo drugi ljudi čine ljude, a dolaskom djeteta u školu učitelj postaje jedna od tih osoba koje će nakon roditelja i skrbnika imati najveću ulogu u tom procesu.

Kako bi učitelj bio od pomoći učenicima on mora posjedovati određene osobine i karakteristike. Prema Bognaru (1999) učitelj mora stalno raditi na sebi kako bi bio sretan, otvoren za nova iskustva, rast, razvoj te treba zračiti pozitivnom energijom.

Prema Kostović-Vranješ, Ljubetić (2008) učitelji unaprjeđuju svoje sposobnosti, prihvaćajući, slušajući kako svoje učenike, tako i njihove roditelje i radne kolege.

Čudina-Obradović, Brajković, (2009) navode kako učiteljeva uloga, kao glavne osobe koja prenosi znanje, prestaje. On preuzima ulogu pomagača i potiče učenikovo samostalno učenje. Navode nekoliko karakteristika koje se razlikuju od tradicionalnog učitelja:

- prihvaćanje integrirane nastave kako kvalitetnijeg pristupa,
- potpuno novi i drukčiji odnos prema pojmu discipline unutar razreda,
- vještina dugoročnog i kratkoročnog samostalnog planiranja,
- fleksibilnost u uporabi prostora, materijala i izvora,
- dobro poznavanje razvojnih osobina djece,

---

⁶Integration of the Disciplines Role of the Teacher Pribavljeno 27.6.2016 sa <http://oregonstate.edu/instruction/ed555/zone2/teacher.htm>

- ovladavanje postojećim tehnološkim inovacijama,
- vještina organiziranja i sudjelovanja u timskom(suradničkom) poučavanju.

Učenikov prostor postaje širi, pristup informacijama i njihovo korištenje je poželjno, a uloga učitelja je usmjeravanje i podupiranje svake aktivnosti potrebe za izvršavanje samostalnog rada učenika.

Upravo zbog tih novih karakteristika pojavio se pojam: učitelj – reflektivni praktičar. U svome članku, *Učitelj – reflektivni istraživač u praksi*, Bandjur i Maksimović koristili su objašnjenje Coldrona i Smitha (1999:726), koje pojašnjava kako je aktivan učitelj, usmjeren na učenika te spreman razmotriti vlastito mišljenje. On je aktivan stvaratelj novog znanja u učenju, poučavanju i kurikulumu, a ne samo izvršitelj i prenositelj već napisanih informacija.

Prema Korthagenu i Wubblesu (2001) koje su Čudina-Obradović, Brajković, (2009) navele u Integriranom poučavanju, reflektivni učitelj posjeduje sljedeće četiri osobine:

- sposoban je samostalno osmisliti situacije učenja i teme izučavanja i tome pridaje veliku važnost,
- propituje vlastito iskustvo poučavanja i na temelju toga donosi zaključke,
- zna što još želi naučiti,
- sposoban je jasno opisati i analizirati funkcioniranje u odnosima s drugima.

Osim komunikacije s djecom, učiteljikomuniciraju i s roditeljima. Oni su također uključeni u obrazovanje i navedeni kao jedan od ISSA pedagoških standarda.

Od kompetentnog učitelja očekuje se da pravodobno i primjereno odgovori na narasle potrebe suvremenih obitelji/roditelja te im, među ostalim, pruži informacije koje bi ih osnažile u njihovoj roditeljskoj ulozi te pomogle roditeljima da budu „dovoljno dobri“ roditelji svojoj djeci. (Ljubetić, Zadro;2009:34) Suradnja obje strane od iznimne je važnosti za dijete. Kako učitelj može dati informacije roditeljima, tako i roditelji mogu podijeliti informacije s učiteljem. Obje strane na taj način pomažu s učenjem, u potrazi za rješenjima, novim zadacima i izazovima. Također u priručniku za učitelje za unaprjeđenje kvalitete primjenom ISSA pedagoških standarda (2006), savjetuje se izbjegavanje govora o povjerljivim problemima djece i njihove obitelji, ne isključivanje obitelji iz aktivnosti koje se odvijaju u

razredu ili drugim proslavama tene korištenje stručnih termina koji se odnose na razvoj djeteta, a koje roditelji ne mogu razumjeti.

5. POSEBNOSTI U INTEGRIRANOM POUČAVANJU

Drukčijem načinu poučavanja, potrebni su i drukčiji oblici nastave, a integrirano poučavanje potiče i naglašava aktivno učenje.(Munjiza i sur., 2007) Čovjek uči kroz nekoliko osjetila te kako bi integrirano poučavanje ostvarilo bolji rezultat u njega se uključuje multimedija kao što su igre, videozapisi, pjesme, ples, itd. Integrirano poučavanje svoju posebnost iskazuje u tome što ujedinjuje tekst, glas, zvuk, sliku i videozapise kako bi informacija došla do učenika (primatelja) na što bolji i djelotvorniji način, a time se omogućuje više komunikacije i razumijevanja.⁷Kako bi se odmaknuli od tradicionalnog oblika nastave, u integriranu nastavu uključeni su neki posebni oblici. Čudina-Obradović i Brajković(2009) navode sljedeće oblike: blok-sat, višestruki izvori učenja, suradničko učenje, razredne radionice i pojmovne mape.

5.1. Blok-sat

U samom naslovu može se primijetiti posebnost ovog oblika. Školski sat traje 45 minuta i zbog toga sadržaji koji se obrađuju ne stignu se obraditi i tu se gubi njegova cjelovitost. Integrirana nastava u svojim temeljima ide prema cjelovitosti sadržaja. Kako ne bi dolazilo do remećenja ili prekida, upravo se taj dvosat (dva sata od 45 minuta i stanka između njih) najbolje uklapa u tradicionalni raspored. Velika prednost ovakvog rada duži je vremenski raspon,u kojem učenici mogu bolje isplanirati pisanje vlastitog rada, slobodniji su u potrazi informacija bez razmišljanja o prekidu, stječu naviku samostalnog planiranja te odgovornost prema vlastitom radu. Blok-sat omogućuje nastavniku uvođenje više raznovrsnih oblika i metoda rada, čime se postiže dinamičnost i zanimljivost, a aktivnim sudjelovanjem u radu učenici temeljitije prouče pojedini problem i lakše dolaze do njegova rješenja, čime njihovo novostečeno znanje biva potpunije i trajnije. (Skupnjak, 2009: 261) No osim prednosti blok-sat posjeduje i određeni nedostatak, a to je njegovo pogodovanje detaljnijem bavljenju jednom temom. Čudina-Obradović i Brajković (2009) koristile su podatak Roberta i Kellough (2008) koji navodi kako blok-sat obuhvaća manju količinu gradiva. (Čudina-Obradović, Brajković, 2009)

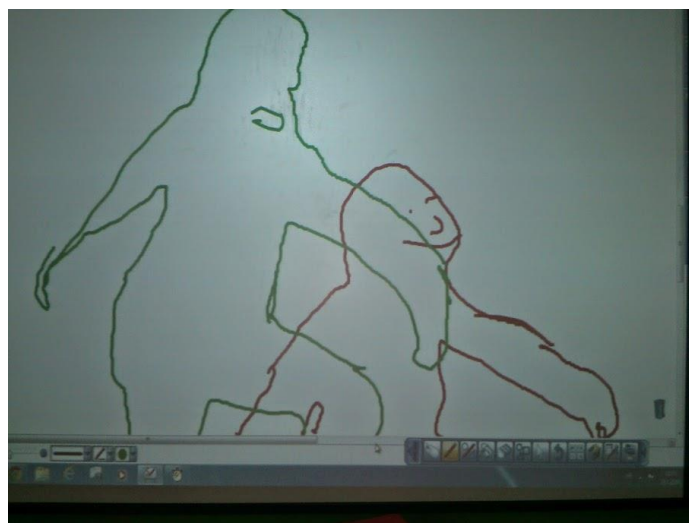
⁷ IL International LLC, Methodology and approach, Pribavljeno 27.6.2016. sa <http://www.integrativelearning.com/>

Kako bi se zaokružila neka tema, blok-sat je vrlo dobar način kvalitetne i detaljneobrade kroz sve bitno i zanimljivo, no nije pogodan za često korištenje jer se ne može obuhvatiti sav sadržaj propisan Nastavnim planomi programom.

5.2. Višestruki izvori učenja

Današnji je svijet postao veliko globalno selo. Okruženi smo različitim vrstama medija bazi, a informacije su nam doslovno na dlanu uporabom, pametnih telefona. Informacije su danas najčešće dostupne svima, pa tako i učenicima, nekima već od prvog razreda.

Tradicionalno poučavanje karakteristično je po tome što je sve potrebne informacije nudilo učenicima kao gotov proizvod, dok integrirano poučavanje traži od učenika samostalno traženje izvora potrebnih podataka. Nažalost, škole su većinom u nedostatku sredstava za opremanje učionica prijenosnim računalima ili tabletima. Informatička pismenost postaje jedan od glavnih kriterija pri traženju posla, i zbog toga je učenike potrebno obrazovati i pripremiti za budućnost. Čudina-Obradović i Brajković(2009) navode kako se u integriranom poučavanju koristi pojam „*edukativna tehnologija*“ što podrazumijeva korištenje PowerPoint prezentacija, pretraživanje interneta, povezivanje s drugim školama, izrada slikovnica, čitanje elektroničkih knjiga i drugo.

Slika 3. Korištenje pametne ploče u nastavi, prikaz pokreta; OŠ Franje Krežme Osijek, učiteljica Ksenija Vilić

Općeprihvaćeni stav kako sve što dolazi u velikim količinama nije dobro također se može primijeniti i na edukativnu tehnologiju. Podatci na internetu često se mogu pronaći u cjelini i slobodni su za masovno korištenje pod određenim uvjetima. Zato učenike treba učiti o citiranju, pojmu plagijatorstva te razlici između tuđih i vlastitih zaključaka. Također, velika mogućnost uređivanja teksta, slika, dodavanje efekata odvlači pozornost i u drugi plan stavlja informaciju koju treba predstaviti. Zbog toga treba učenicima istaknuti kako tehničke mogućnosti nisu toliko bitne. (Čudina-Obradović, Brajković, 2009)

Osim medija, informacije se nalaze i u svijetu oko nas: šume, parkovi, jezera, luke i druga mjesta koji služe kao aktivno učenikovo istraživanje te postaju pokazatelji stvarnoga svijeta gdje se primjenjuju stečena znanja. Takvo izvanškolsko poučavanje naziva se terenskom nastavom te ju je potrebno vrlo pomno planirati. Negativna strana terenske nastave je mala količina naučenog kao posljedica lošeg planiranja. Kako se to ne bi dogodilo potrebno je dobro planiranje te ograničenje terenskog rada na točno definirane i ograničene sadržaje. (Čudina -Obradović, Brajković, 2009).

Slika 4. Terenska nastava u Orahovici, OŠ Franje Krežme Osijek, učiteljica Ksenija Vilić

Slika 5. Terenska nastava Unikom, OŠ Franje Krežme Osijek, učiteljica Ksenija Vilić

5.3. Suradničko učenje

U posljednjih trideset godina suvremene metode koje pripadaju suradničkom učenju nalaze se u od predškolskih sve do sveučilišnih skupina i u svim predmetima. Također nisu ograničeni samo na školu, nalaze se i u izvanškolskim obrazovnim programima. (Peko i sur.,2006)

Pojam suradničko (kooperativno) učenje nastalo je kao antiteza na natjecateljsko(kompetitivno) učenje koje dominira u tradicionalnoj nastavi. (Bognar, 2006:1) Suradničko učenje omogućava učenicima, po razredu, međusobno pomaganje, zajedničko donošenje odluka i rješavanje problema. Slično o suradničkom učenju govore Smith i MacGregor (1992) Smatraju kako suradničko učenje pod sobom sadrži čitav spektar pristupa u poučavanju i učenika i zajedničkog surađivanja učitelja i učenika. U međusobnoj suradnji mnogo je različitih aktivnosti koje dovode do rezultata, a njih u suradničkom poučavanju pronalaze sami učenici, uz povremeno vodstvo učitelja.

Najkorisnije je učenje u skupini kad su u skupinu uključeni učenici, različitih sposobnosti, osobina i kad se ostvaruje suradnja. (Čudina–Obradović, Brajković, 2009:104) na taj se način učenici međusobno nadopunjuju, dogovaraju, izražavaju mišljenja i svi imaju mogućnosti za napredak. Kako se od učenika traži komunikacija u razredu je opuštenija ozračje te apsolutne tišine nema i ona ne nalazi svoje mjesto u ovom obliku učenja.

Dobra organizacija suradničkog učenja znači razvijanje kognitivnih, konativnih i psihomotornih područja učeničke i dječje osobnosti. Razvijaju se intelektualne sposobnosti, kao i sposobnosti rješavanja problema, ali i kritičkoga i kreativnog mišljenja. Dosadašnja istraživanja o primjenjivanju suradničkog učenja u nastavi, pokazala su kako provođenje suradničkog načina učenja nekoliko puta mjesečno ne može biti dovoljno za kvalitetnu realizaciju ovakvoga poučavanja. Za kvalitetno provođenje potrebna je edukacija učitelja, materijalni uvjeti, ali i bolja organizacija vremena, kako bi se ovakav suradnički tip učenja mogao, kvalitetno provesti i organizirati. (Reić – Ercegovac i Jukić, 2008)

Slika 6. Primjer suradničkog učenja u razvrstavanju otpada, OŠ Franje Krežme Osijek, učiteljica Ksenija Vilić

Connor i sur. (2004, prema; Čudina-Obradović, Brajković, 2009) ukazuju kako suradničko učenje neće biti produktivno ako učenici nisu upoznati s takvim suradničkim načinom rada, te ih je potrebno upoznavati sa suradničkim načinom učenja i voditi u korištenju govora kao instrument mišljenja. Ukoliko se to ne dogodi, napredak se očituje jedino kod dobrih učenika, dok kod ostalih nema promjene. Upravo zbog toga univerzalni, točnije frontalni pristupu poučavanju teško je održiv. Učenici dolaze iz različitih obitelji s različitim pristupima, navikama i sposobnostima učenja. Kod suradničkog učenja, učitelj dobiva povratnu informaciju o tome, kako pojedini učenici razmišljaju te kroz koje aktivnosti ostvaraju bolje rezultate. (Smith, MacGregor, 1992)

Slika 7. Primjer suradničkog učenja s podijeljenim odgovornostima, OŠ Franje Krežme Osijek, učiteljica Ksenija Vilić

5.4. Razredne radionice

Osim same informacije bitan i cijeli proces učenja dolaska do nje i prenošenja drugima. U procesu obrazovanja vrlo je važno da studenti prihvate ponuđena znanja kao nešto živo i praktično primjenjivo. Stoga nije samo važno koje i kakve informacije prenosimo već je značajno i kako ih prenosimo. To znači da je način prijenosa poruke često važniji od sadržaja poruke. (Jindra,2010:81)

Prema Čudina–Obradović i Brajković (2009) upravo su radionice oblik koji ispunjava zahtjeve integriranoga poučavanja. Učenici surađuju, vode evidenciju o svom radu i rade samoprocjenu, dok su učitelji u cijelom procesu samo povremena pomoć i navođenje. Također, navode kako se radionice trebaju organizirati redovito, na tjednoj bazi. Trajanje radionice ovisi o širini teme, te se jedan školski sat sa stankom (ukupno 50 minuta) može pretvoriti u radionicu.

Slika 8. Primjer radionice starih običaja, OŠ Franje Krežme Osijek, učiteljica Ksenija Vilić

Radionice su osmišljene kako bi učenici svoj samostalni rad mogli prokomentirati s ostalima, što kod pojedinih učenika može predstavljati problem jer nisu navikli na samostalnost. Isto tako, učenici mogu učestalo tražiti povratu informaciju od učitelja što može poremetiti sam tijek radionice. Još je jedan problem prezentiranje ili izvješćivanje rezultata. Ukoliko predviđena tema radionice zahtjeva više vremena, učenici u planiranom vremenu ne stignu predstaviti svoj rad, pri čemu se gubi i međusobno poučavanje, jer se učenici tijekom radionice različitim područjima. (Čudina – Obradović, Brajković,2009)

5.5. Učeničke mape

Sve u integriranom poučavanju treba imati svoj cilj pa tako i svaki učenik ima zadatak voditi bilješke o svoj radu kako bi uvidio što je sve postigao.

Učeničke mape imaju ulogu u refleksivnom učenju i jedna su od strategija procjenjivanja učenikova rada. To su zbirke radova koje je odabrao učenik i pregledavanjem se dobiva slika o učenikovom kontinuiranom radu, napretku i razvoju. Učenici i sami procjenjuju svoj rad i upravo dolazi do refleksije. Učenici na jednom mjestu mogu vidjeti što su radili, što ih je u kojem trenutku zanimalo, svoje jake i slabe strane, komentirati svoje radove itd. Skupljajući radove tijekom određenog vremena učitelj ima fizički pregled napretka svakog pojedinog

učenika, što je još jedan način kako ocijeniti učenike na temelju njihovog napretka u vještinama i znanjima. (Čudina–Obradović, Brajković,2009)

Slika 9. Primjer učeničke mape, tj. mapa učeničke zadruge Đurđica⁸

---

⁸ OŠ Đuro Ester, Koprivnica slika pribavljena 28.6.2016 sa http://os-giuro-ester-koprivnica.skole.hr/?news_id=1437

6. PROGRAM KORAK PO KORAK

Pučko otvoreno učilište Korak po korak⁹ čiji je cilj stručno usavršavanje odgojno -obrazovnih radnika. Želja je unaprjeđenje kvalitete radnika, kako bi djeca i mladi ostvarili sav svoj potencijal u društvu u kojem se nalaze. Članovi su organizacije ISSA (*International Step by Step Association*), koja omogućava provođenje i usavršavanje odgojitelja i učitelja upravo kroz istoimeni program Korak po korak. Pučko otvoreno učilište Korak po korak licencirano je za korištenje i primjenu programa Korak po korak te za izdavanje ISSA certifikata izvrsnosti učiteljima i odgojiteljima za provođenje visoko kvalitetne nastave usmjerene na dijete.

Govoreći dalje o nastavi u *Kurikulumu za prvi razred osnovne škole: stvaranje razreda usmjerenog na dijete*, starije metodike usmjerene su na proces poučavanja, a ova nova metodika usmjerena je na dijete, koje je cjelovito biće te se kao takvo i razvija. Sam program navodi nekoliko načela kojima je potrebna potpuna predanost, a to su (Burke Walsh, 2004.):

- Obiteljsko sudjelovanje,
- razvojno – primjereni postupci koji uzimaju u obzir cjelokupnu ličnost djeteta
- na dijete usmjeren pristup poučavanju koji je utemeljen na individualizaciji
- centri aktivnosti u razredu
- neprekidno stručno usavršavanje i tehnička potpora za učitelja.

Time se zahtijevaju velike promjene kako u društvu tako i u obrazovanju. Tehnologija ubrzano napreduje te se pojavljuju poslovi u kojima su problemi kompleksniji i potreban je drukčiji pogled na situaciju kako bi se došlo do rješenja. Kako bi učenici bili podobni za takve poslove potrebno ih je pripremiti za cjelovito gledanje i obuhvaćanje problema te pronalaženje odgovora na raznim i neočekivanim izvorima, a ne samo na onim neposredno dostupnim.

---

⁹Korak po korak: O nama, pribavljeno 24.5.2016. sa <http://www.korakpokorak.hr/hr/o-nama/1/>

Pomoć učenicima u susretanju sa zadacima i problemima unutar nastave, učenicima se omogućuje preuzimanje uloga (Burke Walsh, 2004.):

- Mislioci; razmišljaju o postupcima i povezivanjem starog i novog znanja,
- rješavači problema; pronalazak višestrukih rješenja, ali i pronalazak novih problema s prilikom za otkrivanje rješenja,
- opažači i zapisivači podataka: razvijanje vještina za iskazivanje,
- slušatelji: usvajanje navike usredotočenja, te postajanje aktivnih, empatičkih slušatelja,
- komunikatori: oblikovanje i izražavanje vlastitih ideja i mišljenja u različitim medijima,
- organizatori: mogućnost odlučivanja o odvijanju vlastitog učenja i preuzimanje odgovornosti za odluke,
- partneri: surađivanje i uzimanje u obzir tuđih stajališta,
- prijatelji: stjecanje međusobnog povjerenje, brige jedni za druge te spoznaje kako uzvraćati osjećaje.

Preuzimanjem ovih uloga stječu priliku da postignu svoje ciljeve sami.

Jedna od posebnosti ovog programa jest činjenica kako su to temelji, na kojima svi ostali programi nastaju, a to su brižnost, komunikacija, povezivanje, zajedništvo. (Burke Walsh, 2004.)

7. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

7.1. Cilj i pretpostavka

Cilj ovoga istraživanja je ispitati stavove učitelja o integriranoj nastavi kao i učestalost provođenja nastavnih aktivnosti i metoda primjerenih ovakvoj vrsti nastave.

7.2. Uzorak ispitanika

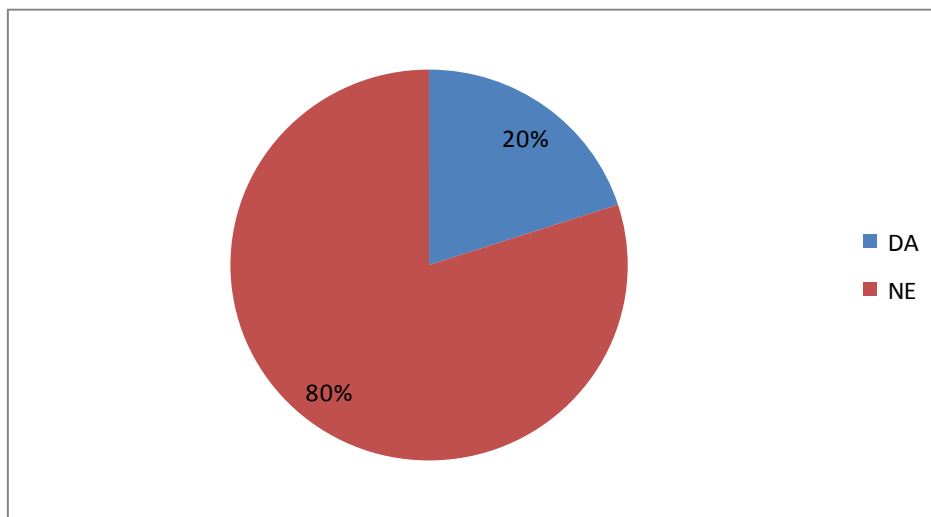
U istraživanju je sudjelovalo 80 učitelja razredne nastave. Ispitanici su bili iz različitih škola s područja Vinkovaca i Osijeka. Iz Vinkovaca su sudjelovali učitelji sljedećih škola: Osnovna škola Ivana Gorana Kovačića s 11 učitelja; Osnovna škola Josipa Kozarca s 10 učitelja; Osnovna škola Antuna Gustava Matoša s 14 učitelja; Osnovna škola Ivana Mažuranića s 8 učitelja i Osnovna škola Vladimira Nazora s 12 učitelja. Iz Osijeka su sudjelovali učitelji sljedećih škola: Frana Krste Frankopana s 10 učitelja; osnovna škola Franje Krežme s 8 učitelja i osnovna škola Antuna Mihanovića sa 7 učitelja.

7.3. Metodologija istraživanja

Za prikupljanje podataka u istraživanju korišten je upitnik za svrhe ovoga istraživanja. Prvim dijelom upitnika pokušalo se odgovoriti na pitanje jesu li se ispitanici tijekom studija upoznali s integriranom nastavom i jesu li sudjelovali u stručnom usavršavanju programa Korak po korak. U drugom dijelu upitnika ispitanici su iskazivali svoje stavove o integriranoj nastavi na Likertovoj skali od 7 stupnjeva pri čemu *1 znači uopće nije važno, a 7 znači izrazito je važno*, Učestalost (*često, ponekad, nikad*), ispitana je pomoću dva pitanja: koja serazina integrirane nastave koristila i koji standardi su se primjenjivali. U ovom dijelu nalazilo se i pitanje o pozvavanju ISSA pedagoškog standarda, Ukoliko su ispitanici odgovorili pozitivno morali su objasniti svoj odgovor. Posljednje pitanje bilo je otvorenog tipa. Od ispitanika se tražilo da navedu primjere tj. teme integrirane nastave koje su provodili u školi.

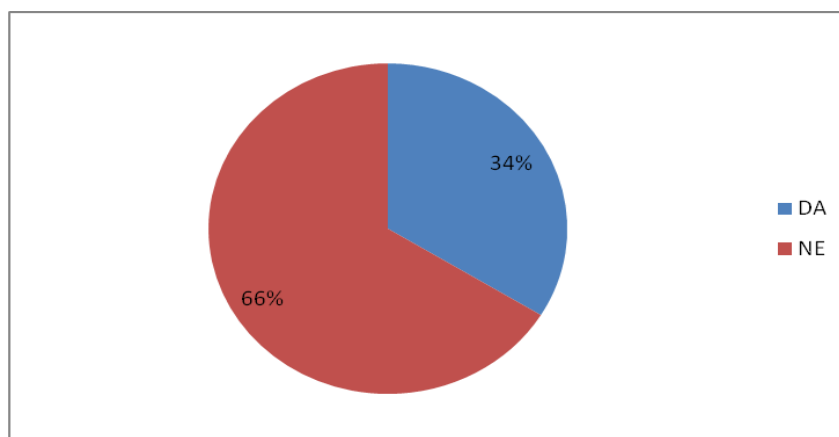
8. REZULTATI ISTRAŽIVANJA I RASPRAVA

Kao što se može vidjeti na slici 2. od ukupno 80 ispitanika na pitanje *Jeste li tijekom studija slušali kolegij Integrirana nastava?* njih je 16 pozitivno odgovorilo, što je tek 20% od ukupnog broja ispitanika.

Slika 2. Udio ispitanika koji su slušali kolegij Integrirana nastava u vrijeme studija

34% ispitanika odgovorilo je kako je sudjelovalo u tom programu, *Korak po korak* (vidi sliku 3.) Rezultati prikazuju relativno slab odaziv na stručna usavršavanja, a razlozi istoga mogu biti različiti. Primjerice, mjesto održavanja skupa, vrijeme održavanja skupa, nezainteresiranost učitelja ili njihova ravnodušnost prema stručnoj usavršavanju, razlozi bi se mogli detaljno proučiti u daljnjim istraživanjima te time dati bolji uvid u trenutno stanje o odlascima na stručna usavršavanja.

Slika 3. Sudjelovanje u stručnim usavršavanjima

U tablici 2. prikazani su rezultati stavova o važnosti pojedinih aktivnosti koje su potrebne za provođenje integrirane nastave. Iz tablice je vidljivo kako su ispitanici označili kao najvažnije sljedeće aktivnosti: *Povezivanje različitih područja i izvora znanja, Interakcija, komunikacija i suradnja: učenik s učiteljicom i suučenicima i poštivanje različitosti.* Upravo su te tri aktivnosti preko 60% ispitanika, označilo se stupnjem 7 – iznimno važno, te su time te aktivnosti pokazale kao karakteristične za integriranu nastavu.

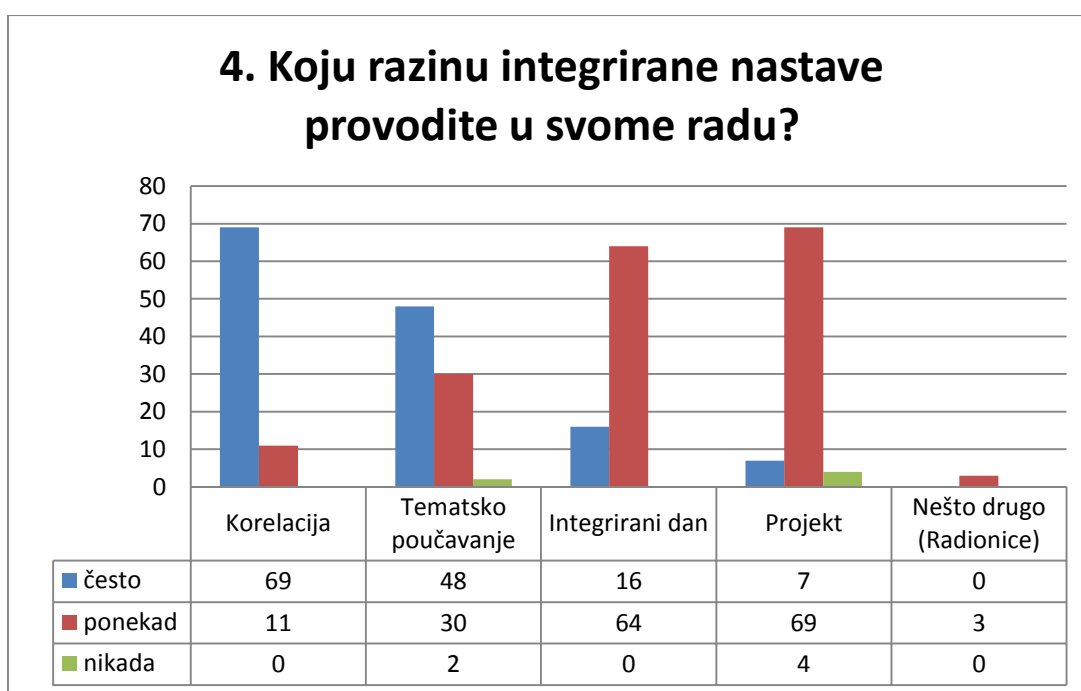
Tablica 2. Stupanj slaganja važnosti o pojedinim aktivnostima

Aktivnosti	Stupanj slaganja							Prosjek (%)
	Broj ispitanika (N)							
	1	2	3	4	5	6	7	
Individualizirani rad	0	1	3	7	23	31	15	5,56%
Učenje utemeljeno na neposrednom doživljaju i iskustvu	0	0	0	1	10	22	47	6,43%
Refleksivan rad (praćenje i promišljenije postignutoga)	1	0	0	2	16	27	34	6,11%
Povezivanje različitih područja i izvora znanja	0	0	0	3	3	17	57	6,6%
Interakcija, komunikacija i suradnja: učenik s učiteljicom i suučenicima	0	0	0	2	7	16	55	6,55%
Poštivanje različitosti	0	0	0	0	6	17	57	6,63%
Usmjeravanje misaonih procesa na njihov razvoj	1	0	0	1	10	25	43	6,325%
Rješavanje zadataka primjerene težine	0	0	0	2	13	24	41	6,3%
Učenje iz iskustvenih i konkretnih materijala	0	0	0	0	8	28	44	6,45%
Aktivno učenje u razredu (učenici se kreću, rade i razgovaraju)	0	0	3	2	2	36	31	5,85%
Detaljno proučavanje sadržaja	0	0	2	10	15	37	3	4,55%
Samostalno čitanje knjiga	0	0	2	7	13	33	25	5,9%
Uspostavljanje zajednice učenja	1	2	1	7	17	33	19	6,65%

Osiguravanje dodatne pomoći tamo gdje je potrebno	1	2	3	4	5	6	7	
	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>3</i>	<i>10</i>	<i>24</i>	<i>42</i>	6,26%
Uključivanje učitelja, roditelja i uprave škole u život razreda	1	2	3	4	5	6	7	
	<i>0</i>	<i>1</i>	<i>4</i>	<i>8</i>	<i>18</i>	<i>22</i>	<i>27</i>	5,71%
Oslanjanje na učiteljeve kvalitativne i anegdotske opiseučenikovog napretka	1	2	3	4	5	6	7	
	<i>1</i>	<i>0</i>	<i>2</i>	<i>7</i>	<i>19</i>	<i>41</i>	<i>9</i>	5,48%
Oslanjanje na standardizirane testove	1	2	3	4	5	6	7	
	<i>2</i>	<i>7</i>	<i>12</i>	<i>23</i>	<i>23</i>	<i>11</i>	<i>2</i>	4,27%
Podjela učenika u skupine prema sposobnosti	1	2	3	4	5	6	7	
	<i>6</i>	<i>2</i>	<i>7</i>	<i>16</i>	<i>25</i>	<i>19</i>	<i>5</i>	4,61%
Naglasak na natjecanje i ocjene	1	2	3	4	5	6	7	
	<i>11</i>	<i>14</i>	<i>20</i>	<i>13</i>	<i>19</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	3,31%
Učenje napamet(činjenica i pojmova)	1	2	3	4	5	6	7	
	<i>22</i>	<i>12</i>	<i>23</i>	<i>12</i>	<i>4</i>	<i>0</i>	<i>1</i>	2,37%
Nagrađivanje mira i tišine u razredu	1	2	3	4	5	6	7	
	<i>9</i>	<i>19</i>	<i>18</i>	<i>20</i>	<i>7</i>	<i>4</i>	<i>7</i>	3,61%

Kada govorimo o ocjenjivanju, zanimljivo je kako ne postoji velika razlika između *Standardiziranih testova* i *Učiteljevih opisa*, nešto više od 1% ide u korist kvalitativnih i anegdotskih opisa učenikovog napretka. Takvi podatci ukazuju kako se učitelji još uvijek drže sigurnih procjena, pisanih i usmenih ispitivanja te standardiziranih testova. Iako su ispitanici navelikako je interakcija u razredu iznimno važna, nisu išli u drugu krajnost kod *Nagrađivanja mira i tišine* u razredu. Iz toga je vidljivo kako učitelji nisu sasvim prihvatili mogućnost razgovora i rada dok traje nastava.

Podatci o vrsti Integrirane nastave koju provode ispitanici prikazani su na slici 4.

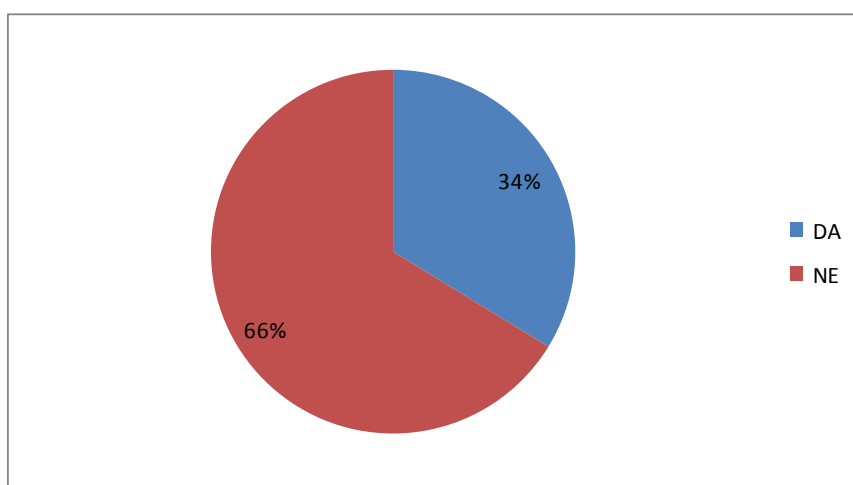
Slika 4. Učestalost korištenja pojedinih razina integrirane nastave

Ispitanici su *korelaciju* odabrali kao najčešću, iako je to „najniža“ razina poučavanja u integriranoj nastavi. Nešto više od polovice ispitanika, njih (48) 60%, navelo je kako često provoditematsko poučavanje, dok je tek (7) 9% ispitanika isto to navelo za provođenje projekta u nastavi. Prosječna vrijednost *korelacije* je 1,86, a za *tematsko poučavanje* prosjek je 1,57. Zanimljivo je kako se korelacija unutar školskog dana često provodi i neplanirano. Povezuju se teme iz dva ili više predmeta kako bi se učenicima pojedine činjenice bolje objasnile ili ostale u trajnijem sjećanju, stoga ovakvi rezultati nisu iznenađujući. Nadalje, tematsko poučavanje ostvarilo je visoke rezultate, što ukazuje kako učiteljipostupno

prihvaćaju i sve se češće okreću onom novom načinu poučavanja u kojoj sve kreće iz jedne teme ili ideje i objašnjava svoju povezanost i korištenje u različitim znanstvenim područjima. Nadalje, *Integrirani dan* ima prosjek 1,2, no integrirani dan se ne nalazi i nema status razine u integriranoj nastavi, iako se kao pojam dugo vremena koristi unutar škole. Može se zaključiti kako su učitelji shvatili ovaj problem i zbog toga ju označavali u manjem broju. *Projekt* je ostvario prosjek 1,3, a on je najviša razina unutar ovoga tipa nastave. Projekt zahtijeva mnogo planiranja, prikupljanja informacija i podataka te je potreban duži vremenski period kako bi se dobili rezultati. Također, radionice su navedene kao dodatna razina, no imaju prosječnu vrijednost 0,03. Radionice se također ne mogu smatrati kao razina unutar integrirane nastave nego kao aktivnosti.

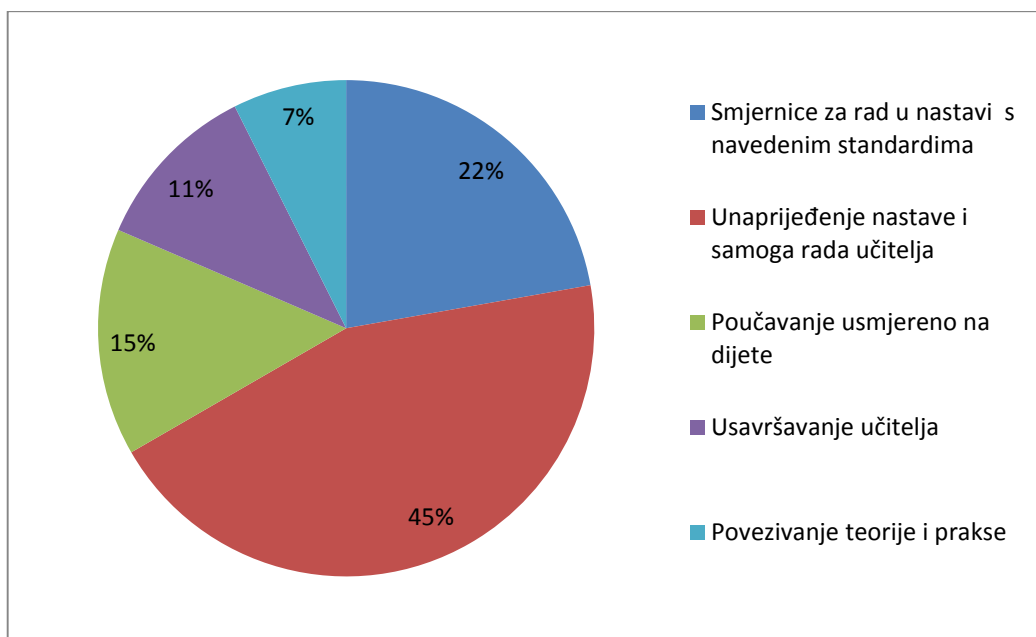
Kao što je već spomenuto u sklopu stručnog usavršavanja „Korak po korak“ učitelji se upoznaju s ISSA pedagoškim standardom. Slika 5. prikazuje kako 34% ispitanika zna što je ISSA pedagoški standard što odgovara prikazu postotka onih koji su sudjelovali na stručnom usavršavanju (slika 3.) na kojemu se govori o pedagoškim standardima.

Slika 5. Poznavanje ISSA pedagoškog standarda

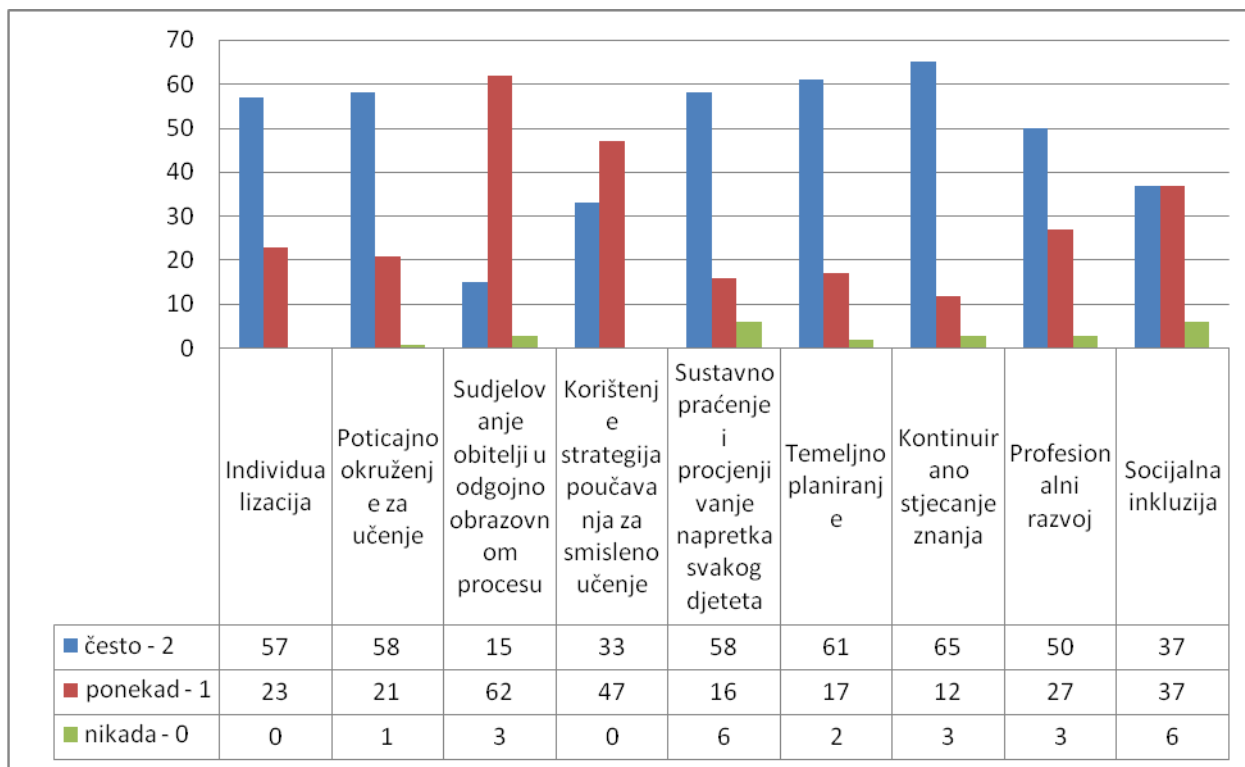
Ispitanici koji su potvrdno odgovorili na prethodno pitanje *Znate li što je ISSA pedagoški standard?* trebali su kratko objasniti što je ISSA pedagoški standard. Na slici 6. prikazani su rezultati, objašnjenja ispitanika razvrstana u 5 kategorija po sličnosti njihovih odgovora. Najveći postotak ispitanika, njih 45%, odgovorio je kako je ISSA pedagoški standard *Unaprjeđenje nastave i samog rada učitelja*. Dio ispitanika, 22% odgovorio je kako su to *Smjernice za rad u nastavi s navedenim standardima*. Postotak ispitanika koji se odlučio na

odgovor *Poučavanje usmjereno na dijete*, je nešto manji, 15%, I iako odgovor nije netočan on ne prikazuje bit ISSA pedagoških standarda.

Slika 6. Objašnjenja ispitanika o ISSA pedagoškom standardu

ISSA pedagoški standard sastoji se od 7 standarda, koji čine njegove temelje. Ti temelji, tj. standardi navedeni su u 7. pitanju, a ispitanici su označili učestalost korištenja svakog pojedinog standarda, (vidi sliku 7).

Slika 7. Učestalost korištenja pojedinih standarda

Svi standardi navedeni u tablici jednako su važni za održavanje nastave koja prati ISSA standarde te se ne može reći kako je jedan važniji od drugoga. Ispitanici su također odgovarali koje standarde najčešće primjenjuju, a koje nikada. Najveću prosječnu vrijednost ima *Kontinuirano stjecanje znanja* 1,77, dok najmanju vrijednost ima *Sudjelovanje obitelji u odgojno obrazovnom procesu* 1,15. Ovo su porazni rezultati jer se negativno odražavaju na kvalitetu rada. Važno je također naglasiti kako bezpodrške roditelja i njihovog uključivanja u razvoj, djeca možda ne ostvare svoj puni potencijal. *Temeljno planiranje* ima prosjek 1,73 iako je dobar rezultat, ne slaže se u potpunosti s rezultatima o korištenju strategija iako su usko povezane. Temeljno planiranje stvara prostor za korištenje nastavnih strategija i socijalnih oblika u nastavi, no rezultati to ne pokazuju. *Individualizacija* i *Poticajno okruženje za učenje* ostvarile su prosječnu vrijednost 1,71 ukazuju na trud učitelja u stvaranju ugodnog okruženja unutar razreda, gdje učenici imaju mogućnosti za napredak i samoostvarenje usprkos različitim mogućnostima. *Sustavno praćenje i procjenjivanje napretka svakog djeteta* gdje je prosjek 1,65, omogućuje roditeljima i skrbnicima pristup detaljnijim informacijama o djetetovom napretku, ali i o znanjima i vještinama koje je potrebno dodatno unaprijediti vježbom i radom. *Profesionalni razvoj* važna je stavka integriranoga poučavanja, a prosječna vrijednost je 1,58. Ovi podaci ukazuju na slabu potrebu učitelja u vlastitom usavršavanju

inaprijedenu nastave. *Korištenje strategija poučavanja za smisleno učenje*, važne su za poučavanje u integriranoj nastavi. Nastavne strategije omogućuju učenicima upoznavanje s temom kroz samostalno čitanje, rad u grupama, prikazivanje vlastitih, ali i učenje iz rezultata ostalih učenika. Korištenje strategija može poboljšati ozračje unutar razreda i kod učenika pri razvijanju radnih sposobnosti. Strategije su ostvarile prosječnu vrijednost 1,41 *Socijalna inkluzija* is prosječnom vrijednosti 1,38 može ukazati na neshvaćanje ili nepravilno shvaćanje pojma socijalne inkluzije.

U posljednjem pitanju ispitanici su trebali navesti primjere (teme) integrirane nastave koje su provodili. (Vidi tablicu 2.)

Tablica3. Teme integrirane nastave

Tema	Broj ispitanika
Dan kruha	35
Voda	25
Dan jabuka	22
Godišnja doba	19
Božić	17
Zdravlje	17
Planet Zemlja	14
Majčin dan	11
Maskenbal	10
Promet	8
Zavičaj	7
Obitelj	7
Dan škole	7
Uskrs	6
Vinkovačke jeseni	6
Vukovar	6
Sv. Nikola	5
Sunce	5
Ura/ Vrijeme	5
Bajka	5
Moj grad	5
Valentinovo	4
Zahvalnost za plodove zemlje	4
Dan u prošlosti	4
Dan Europe	3
Matematika	2
Šume	2
Karta	1
Štednja	1

Priroda	1
Životinje	1
Put u budućnost	1
Invalidnost	1
Tvrđa	1
Kravata	1
Solidarnost	1

Kao što se može vidjeti iz tablice, teme koje su najčešće odabrane su: *Dan kruha, Vode, Dan jabuka*. To su teme svima znane i koriste se već dugi niz godina. Osim već navedenih, najpoznatijih primjera navedeni su i nešto originalniji primjeri tema integrirane nastave kao što su: *Sunce, Životinje, Tvrđa, Zdravlje,...* Takvi primjeri ukazuju na maštovitost i kreativnost učitelja koji učenicima žele nadrugачiji način prikazati učenje o temama u kojima su sami učenici aktivniji te istražuju dane mogućnosti.

9. ZAKLJUČAK

U suvremenome društvu, školski sustav ima još mnogo mogućnosti za poboljšanje. Promjene se odvijaju, no vrlo sporo. Iz podataka koji su prikazani u ovom diplomskom radu može se vidjeti kako još uvijek ima mnogo mjesta za napredak učitelja. Taj napredak treba se provoditi kroz fakultetsko obrazovanje kako bi se novim mladim učiteljima ponudilo novo znanje sustavi i ideje, ali i vlastitim zalaganjem učitelja koji u svom području rade već duže vrijeme. Treba ih više osvijestiti kako kod sudjelovanja u stručnim usavršavanjima ne rade samo na sebi nego svo znanje i nove ideje mogu iskoristiti u poučavanjima učenika koji su rođeni u drugo vrijeme te i same informacije upijaju na drugačije načine.

Pojedinca u napretku koči mišljenje kako je dovoljno samo znanje od prije. Kako bi se spriječila takvo razmišljanje, učiteljima se ukazuje na drukčiji pristup kao i na nove ideje u poučavanju. Upravo zbog toga mladim, ali i učiteljima koji su već dugo u ovom zanimanju nudi se mogućnost napretka kroz edukaciju. Još jednom podsjećam na rezultate provedenoga istraživanja koji su pokazali kako učitelji, iako su svjesni važnosti i pozitivnog utjecaja aktivnosti, socijalnih oblika i strategija te njihovog korištenja u integriranoj nastavi, ne primjenjuju ih učestalo u poučavanju.

Osobno smatram, ako su generacije već godinama bile zakinute za primanje informacija iz knjiga, časopisa, interneta i videozapisa to više ne mora biti slučaj. Uvažavanje cjelovitosti svake teme izaziva veće zanimanje te povećava važnost svake informacije koja čini tu cjelinu. Učitelji imaju dužnost obrazovati, ali i odgojiti učenike. Pripremiti na buduće prepreke, a kako ih bolje pripremiti nego nastavom. Nastavom, koja će biti usmjerena na učenike, na njihove potrebe i interese.

LITERATURA

1. Bandjur, V., Maksimović, J.(2013). *Učitelj – refleksivni istraživač u praksi*, Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje, (Vol.XV) No.Sp.Ed.3, pribavljeno 25.5.2016. sa http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=164777
2. Bognar, L.(1999).*Metodika odgoja*, pribavljeno 25.5.2016. sa http://ladislav-bognar.net/files/Metodika_0.pdf
3. Bognar, L.(2006).*Suradničko učenje*, pribavljeno 31.5.2016. sa <http://ladislav-bognar.net/node/30>
4. Bognar L., Matijević, M. (2002). *Didaktika*, Zagreb, Školska knjiga
5. Brajković, S.,(ur.).(2006).*Unaprijeđenije kvalitete primjenom ISSA pedagoških standarda*, Zagreb, Pučko otvoreno učilište, Korak po korak
6. Burke Walsh, K. (2004).*Kurikulum za prvi razred osnovne škole: Stvaranje razreda usmjerenog na dijete*, Zagreb, Pučko otvoreno učilište, Korak po korak
7. Čudina – Obradović, M.,Brajković, S. (2009). *Integrirano poučavanje*, Zagreb, Pučko otvoreno učilište, Korak po korak
8. Jindra, R.(2010).*Važnost radioničkog oblika rada*, U J. Martinčić, D. Hackenberger (ur.) *Međunarodna kolonija mladih Ernestinovo : 2003.-2008* (81-93) pribavljeno 31.5.2016 sa http://bib.irb.hr/datoteka/510604.Vaznost_radionickog_oblika_rada.pdf
9. Korthagen,F.A., Wubbles, T. (2001).*Characteristics of reflective teachers*, F.A., Korthagen (Ur.), *Linking Practice and theory: The pedagogy of realistic teacher education*(131-148), Mahwah, New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates pribavljeno 25.5.2016 sa https://books.google.hr/books?hl=hr&lr=&id=eBaQAQAQBAJ&oi=fnd&pg=PA131&dq=characteristic+of+reflective+teachers&ots=t_agdW1vhf&sig=qFq0USfwpXyDju3dq7om788jpg&redir_esc=y#v=onepage&q=characteristic%20of%20reflective%20teachers&f=false
10. Kostović-Vranješ, V., Ljubetić, M. (2008).„*Kritične točke*“ *pedagoške kompetencije učitelja*, Život i škola, br. 20 (2/2008.), pribavljeno 25.5.2016., sa <http://hrcak.srce.hr/36909>
11. Ljubetić, M., Zadro, S. (2009).Samoprocjena kompetentnosti učitelja za pedagoški rad s roditeljima,*Školski vjesnik - Časopis za pedagošku teoriju i praksu*, Vol. LVIII, No.1. pribavljeno 25.5.2016. sa <http://hrcak.srce.hr/82588>
12. Manin, B., *ISSA pedagoški standardi* , pribavljeno 18.4.2016., sa

http://www.zbornica.com/index.php?option=com_zoo&task=item&item_id=467&Itemid=108

Merickel, M.L.(1998).*Integration of the Disciplines, Role of the Teacher* School of Education,Oregon State University, Corvallis pribavljeno 27.6.2016 sa <http://oregonstate.edu/instruction/ed555/zone2/teacher.htm>

13. Munjiza, E., Peko, A., Sablić, M. (2007). *Projektno učenje*, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski fakultet, Učiteljski fakultet
14. *Nacionalni kurikulum međupredmetne teme, Učiti kako učiti – Prijedlog*(2016). Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
15. *Nastavni plan i program za osnovnu školu.* (2016). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
16. *Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje – Prijedlog* (2016).Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa
17. Peko, A., Pintarić, A. (1999). *Uvod u didaktiku hrvatskoga jezika*, Osijek, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Pedagoški fakultet
18. Peko, A., Sablić, M., Livazović, G. (2006). *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, Vol.LII, 15-16 (6/2006). Pribavljeno 28.6.2016 sa http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=39442
19. Reić – Ercegovac, I., Jukić, T. (2008). Suradničko učenje u razrednoj nastavi,*Život i škola*, Vol. 54., 20 (12/2008.), (69-80) pribavljeno 28.6.2016 sa http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=57969
20. Skupnjak, D. (2009). Integrirana nastava — prijedlog integracije u početnoj nastavi matematike,*Napredak : časopis za pedagojsku teoriju i praksu*, Vol.150, 2(4/2009) (260–270) Pribavljeno 28.6.2016. sa http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=123211
21. Smith, B.L., MacGregor, J. (1992). *Collaborative Learning: A Sourcebook for Higher Education*, University Park, PA: National Center on Postsecondary Teaching, Learning, and Assessment (NCTLA) (9-22) pribavljeno 28.6.2016 sa <http://evergreen.edu/facultydevelopment/docs/WhatisCollaborativeLearning.pdf>
22. Stevanović, M.(2003).*Modeli kreativne nastave*,Rijeka, Andromeda
23. Šimunović, J., (2006). Načelo korelacije u nastavi katoličkog vjeronauka u osnovnoj školi s posebnim naglaskom na međupredmetnu korelaciju, *Obnovljeni život : časopis*

za *filozofiju i religijske znanosti*, Vol.61, 3(10/2006) pribavljeno 28.6.2016 sa http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=7598

24. Tomljenović, Z. , Novaković, S. (2012). *Metodički obzori : časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, Vol., 14 (3/ 2012) pribavljeno 28.6.2016 sa http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=117130

PRILOZI

Prilog br.1

Poštovane učiteljice i učitelji,

Studentica sam pete godine Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku i ovim anketnim upitnikom želim istražiti stavove učitelja o integriranoj nastavi u svrhu izrade diplomskoga rada. Anketa je anonimna.

Ukoliko imate pitanja, prijedloga ili komentara u vezi s ovom anketom možete to učiniti elektroničnom poštom na e-mail: itomasevic@foozos.hr

Unaprijed Vam hvala na suradnji!

Ivana Tomašević, aps solventica na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti

1. Jeste li tijekom studija slušali kolegij Integrirana nastava?

DA NE

2. Jeste li sudjelovali u stručnom usavršavanju kroz program „Korak po korak“ za razrednu nastavu?

DA NE

3. Molim Vas da procijenite koliko je svaka od navedenih aktivnosti važna za uspješno provođenje Integrirane nastave. Procjenu dajte na skali od 1 do 7, pri čemu:

1 znači **uopće nije važno**, a 7 znači **izrazito je važno**

Individualizirani rad	1	2	3	4	5	6	7
Učenje utemeljeno na neposrednom doživljaju i iskustvu	1	2	3	4	5	6	7
Refleksivan rad (praćenje i promišljenje postignutog)	1	2	3	4	5	6	7
Povezivanje različitih područja i izvora znanja	1	2	3	4	5	6	7
Interakcija, komunikacija i suradnja: učenik s učiteljicom i suučenicima	1	2	3	4	5	6	7
Poštivanje različitosti	1	2	3	4	5	6	7
Usmjeravanje misaonih procesa na njihov razvoj	1	2	3	4	5	6	7
Rješavanje zadataka primjerene težine	1	2	3	4	5	6	7
Učenje iz iskustvenih i konkretnih materijala	1	2	3	4	5	6	7
Aktivno učenje u razredu (učenici se kreću, rade i razgovaraju)	1	2	3	4	5	6	7
Detaljno proučavanje sadržaja	1	2	3	4	5	6	7
Samostalno čitanje knjiga	1	2	3	4	5	6	7

Uspostavljanje zajednice učenja	1	2	3	4	5	6	7
Osiguravanje dodatne pomoći tamo gdje je potrebno	1	2	3	4	5	6	7
Uključivanje učitelja, roditelja i uprave škole u život razreda	1	2	3	4	5	6	7
Oslanjanje na učiteljeve kvalitativne i anegdotske opise učenikovog napretka	1	2	3	4	5	6	7
Oslanjanje na standardizirane testove	1	2	3	4	5	6	7
Podjela učenika u skupine prema sposobnosti	1	2	3	4	5	6	7
Naglasak na natjecanje i ocjene	1	2	3	4	5	6	7
Učenje napamet(činjenica i pojmova)	1	2	3	4	5	6	7
Nagrađivanje mira i tišine u razredu	1	2	3	4	5	6	7

4. Koju razinu integrirane nastave provodite u svome radu?

<i>Razina:</i>	Često	Ponekad	Nikada
Korelacija			
Tematsko poučavanje			
Integrirani dan			
Projekt			
Nešto drugo: _____			

5. Znete li što je ISSA pedagoški standard?

DA NE

6. Ukoliko je Vaš odgovor da, objasnite.

---

7. Koje od navedenih standarda primjenjujete u svojoj nastavi?

	Često	Ponekad	Nikada
Individualizacija			
Poticajno okruženje za učenje			
Sudjelovanje obitelji u odgojno obrazovnom procesu			

Korištenje strategija poučavanja za smisleno učenje			
Sustavno praćenje i procjenjivanje napretka svakog djeteta			
Temeljno planiranje			
Kontinuirano stjecanje znanja			
Profesionalni razvoj			
Socijalna inkluzija			

8. Nabrojite primjere (teme) integrirane nastave koje ste provodili:
